

Nr 13.

Av herr **Malmberg**, angående skrivelse till Konungen i fråga om beredande av ersättning åt friherre Sten Raab för liden förlust i anledning av kronans mot honom förda talan om återvinning av en fastighet.

Det torde icke kunna bestridas, att staten i sitt förhållande till enskilde har samma moraliska förpliktelser, som enskilde medborgare gentemot varandra. Eftersom staten är ojämförligt starkare än den enskilde medborgaren, skulle man väl snarare kunna påstå, att staten i sitt förhållande till den enskilde, särskilt då det gäller ekonomiska mellanhavanden har än större moraliska förpliktelser än medborgare sins emellan.

Bland moraliska skyldigheter torde väl framför alla få räknas den, att »icke under sken av lag och rätt» avhända någon hans egendom. Kan det visas, att staten handlat mot den enskilde på ett sätt, som strider mot denna moraliska princip, så torde statens skyldighet att gottgöra vara uppenbar.

Man tänke sig det fall, att en rik storgodsägare genom att forska i gamla äganderättshandlingar från mansåldrar, ja århundraden tillbaka finner, att ett litet hemman genom godsets förvaltares slarv eller oredlighet blivit avhänt godset, att detta hemman sedan genom ärliga köp gått ur hand i hand och slutligen befinner sig i en fattig ägares händer, en ägare, som inte äger något mera än detta hemman, och som icke har en aning om, att hemmanet formellt tillhör godsägaren; om nu denne godsägare med anlitande av sina överlägsna resurser öppnar process mot

den fattige bonden och driver honom från gård och grund, vad skulle man säga om ett sådant handlingssätt?

Naturligtvis att godsägaren vore i sin fulla juridiska rätt, men att han icke desto mindre handlat i högsta grad moraliskt orätt och att han »under sken av lag och rätt» tillskansat sig sin nästas egendom.

Ingen som helst tvekan borde väl råda därom, att icke samma moraliska dom måste falla över staten, om staten handlar på samma sätt. Nu är det emellertid så, att i följande fall staten just gjort sig skyldig till ett dylikt tillvägagående.

Enligt salubrev, som bifogas såsom bilaga, sålde kronofogden i Södra Möre härads fögderi — alltså en kronans ämbetsman — år 1871 till d:r C. M. Lagerhamn å exekutiv auktion hemmanet tre sextondels mantal Smedjevik i Madesjö socken. Hemmanet hade, innan det såldes exekutivt, gått genom flera händer och betecknats såsom kronoskatte. Det avgörande är emellertid, att kronans egen tjänsteman nu försålde det med full äganderätt som kronoskatte.

Ovannämnde Lagerhamn försålde hemmanet till friherre Axel T. Raab genom transport å köpebrevet år 1872. Nu torde vara alldeles uppenbart, att varken Lagerhamn eller Raab kunde ha den minsta aning om att kronan kunde komma att göra anspråk på hemmanet. I den mån något fel var begånget, var det icke deras utan kronofogdens och vederbörande statsmyndigheters, som icke bevakat kronans rätt. I själva verket ligger emellertid felet mycket längre tillbaka i tiden.

År 1887 övergick gården genom utlösen vid arvskifte i friherre Sten Raabs händer, och hans förvärv måste naturligtvis i om möjligt ännu högre grad än de föregående ägarnes vara ur moralisk synpunkt alldeles oangripligt, isynnerhet som hemmanet alltjämt av myndigheterna betecknades som kronoskatte.

Men, som det synes genom en tillfällighet, fästes kammarkollegiets uppmärksamhet på saken, rättegång anhängiggjordes med påföljd, att friherre Raab genom häradsrättens utslag av den 15 juli 1898 frändömdes hemmanet och därmed var en ruinerad man. Staten, som har till uppgift att skydda den enskilde, hade under sken av lag och rätt tillägnat sig ej blott sin ursprungliga, genom dess egna organ bortslarvade egendom, utan också tillägnat sig alla de jordförbättringar, som under tidernas lopp genom ägarnes arbete nedlagts på hemmanet och som kommit dess värde att mångdubblas.

Friherre Raab var urståndsatt att fullfölja målet i högre instanser

liksom han av bristande tillgångar varit urståndsatt att låta verkställa de arkivforskningar, som möjligen, ja, att döma av analoga fall på senare tiden, troligen skulle satt honom i stånd att vinna målet. Det var den ojämnförligt starkare parten som segrade och som begagnade sin styrka utan hänsyn till den svages moraliska rätt.

Varje rättänkande människa skall otvivelaktigt reagera mot denna av staten, låt vara omedvetet, utövade rättskränkning. Den så behandlades ekonomiska omständigheter ha intet med saken att skaffa, ty rätten skall ju vara lika för alla; men nämnas må emellertid, att friherre Sten Raab icke ägde eller numera äger någonting annat än häradsrättens stämplade fastebrev på det hemman staten berövat honom.

Det är omöjligt att tänka sig annat, än att statsmakterna skola anse sig moraliskt förpliktade att på något sätt gottgöra den materiella, möjligen även juridiska orätt, som begåtts mot friherre Sten Raab. Åtminstone tyder, vad som föreföll vid förra riksdagen angående de då pågående jordprocesserna på, att insikten om statens förpliktelser i detta avseende finnes hos litet var.

Den lösning som kan komma att efter pågående utredning av med jordprocesserna sammanhängande frågor, torde emellertid näppeligen komma att givas retroaktiv verkan och därför tillåter sig undertecknad föreslå,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att vid den utredning av frågan om kronans jordprocesser, som pågår, och vid de förslag, som i anledning av denna utredning kan komma att framläggas, frågan om beredande av lämplig ersättning åt friherre Sten Raab också måtte tagas under övervägande.

Stockholm den 23 januari 1914.

Klas Malmberg.

Bilagor.

Avskrift.

(Stämpel 25 öre)

Salubrev.

Lp. § 161. W.-t. 1872.

Undertecknad, kronofogde i Södra Møre härads fögderi, gör härmed veterligt: att som konsistorienotarien herr filosofie doktor C. M. Lagerhamn i Kalmar vid exekutiv auktion i Vassmolösa den 2 mars innevarande år på sätt därvid förda protokollet närmare utvisar inropat Peter Peterssons utmäta $\frac{3}{16}$ mantal Smedjevik i Madesjö socken för en summa stor tvåtusenfemhundra riksdaler riksmünt, vilken summa blivt medelst genfordran och till en del kontant gottgjord; ty och enär försäljningen numera vunnit laga kraft varder ovannämnda hemmansdel $\frac{3}{16}$ mantal Smedjevik till bemålde herr Lagerhamn härigenom överlåten såsom hans välfångna egendom. Skällby den 14 oktober 1871.

O. E. Root.

Förestående salubrev varder härmed transporterat på herr baron A. F. Raab med samma rätt som jag det innehar. Kalmar den 20 januari 1872.

C. M. Lagerhamn.

På en gång närvarande vittnen

J. K. Sörensen.

Carl F. Ehnbohm.

bägge i Kalmar.

Lösen två rdr.

Ch. sig. 25 öre

S:a Två rdr 25 öre rmt.

Lp § 121. S.-t. 1872. Köparen.

§ 121. År 1872 den 4 juni vid lagtima sommartinget med Södra Møre härad meddelades uppbud första gången å tre sextondels mantal kronoskatte Smedjevik, vilken hemmansdel herr friherre Axel F. Raab för tvåtusenniohundra riksdaler fått å sig överlåten av konsistorienotarien C. M. Lagerhamn, sedan

denne för tvåtusenfemhundra riksdaler samt mot särskilda bestämmelser å utmätningssauktion fränköpt Petter Pettersson samma fastighet, betygar,

På häradsrättens vägnar

I. M. Lindgren.

Lösen	1	—
br. karta	4	— 20
Karta till kontrakt ²⁰ / ₁ 72	19	— 20
Mak.-afg.	—	— 25

S:ma Tjugofyra rdr 65 öre
(deb. å exp.)

År 1872 den 19 september, vid lagtima höstetinget med Södra Möre härad, meddelades uppbud härå andra gången; betygar

På häradsrättens vägnar

Alfr. Hagman.

Lösen En rdr
(deb. å exp.)

År 1873 den 13 januari, vid lagtima vårtinget meddelades uppbud härå tredje gången; betygar,

På häradsrättens vägnar

I. M. Lindgren.

Lösen En rdr
(deb. å exp.)

Lika lydande med originalet intyga:

C. Johansson.

I. Drakenberg.

Adr.: Grefgatan 37, Stockholm.

Tegnérsgatan 9.

Avskrift

N:r 58.

Lp. § 367. W.-t. 1875.

Vi domare och nämnd uti Södra Möre härad göre vederligt att år ett tusen åtta hundra och på det sjuttiondetredje, den tolfte dagen af juli månad, då vi med nämnde härad höllo allmänt ting uti Vassmolösa, söktes hos oss fasta å tre sextonedels mantal kronoskatte Smedjevik, vilken hemmansdel herr friherre Axel F. Raab för 2,900 rdr fått å sig överlåten av konsistorienotarien C. M. Lagerhamn, sedan denne för 2,500 rdr, samt mot särskilda bestämmelser å utmätningssauktion fränköpt Petter Pettersson samma fastighet. Och emedan uppbud å denna egendom blivit meddelade den 4 juni och den 19 september nästlidna, ävensom den 13 januari innevarande år, samt kungörelse om lagfarten varit å rättens dörr anslagen och å predikstolarna i häradets kyrkor uppläst; ty och enär något klander, inom den numera förflutna laga-ståndstiden, ej försports, prövade häradsrätten

rättvist genom detta öppna brev förklara, det skulle ovanbemälte Axel F. Raab uti sin erhållna äganderätt till förberörda egendom tillgodönjuta den säkerhet, som med lag och laga stadgar om fasta å jord är förenlig. År och dag som ovan

På häradsrättens vägnar

(Södra Möre härads sigill.)

Aug. Hagman.

(Sigill A. H.)

Lösen 8: —

Karta 4: 80

S:a Tolv rdr 80 öre

Lika lydande med originalet intyga:

C. Johansson.

I. Drakenberg.

Adr.: Grefgatan 37, Stockholm.

Tegnérsgatan 9.

Avskrift.

(Stämpel två kronor.)

Utdrag ur domboken hållen vid lagtima vårtinget
med Södra Möre härad i Vassmolösa
den 15 juli 1898.

§ 736. Uti det i denna dombok under § 574 antecknade målet emellan kammaradvokatfiskalsämbetet å Kungl. Maj:t och Kronans vägnar, käreande, samt friherre Carl Oscar Sten Gustaf Raab, svarande, angående avträdande av jord meddelades följande

Utslag.

Enär enligt i målet företedda jordeboksutdragen hälften eller tre sextondels mantal av hemmanet Smedjevik i Madesjö socken, därå svaranden den 3 oktober 1887 erhållit lagfart är av krononatur; samt svaranden icke visat att äganderätten till berörde hemmansdel blivit kronan i laga ordning avhänd; ty och som den omständigheten att sedan slutet av 1700-talet lagfart tid efter annan beviljats å hemmansdelen, icke är av beskaffenhet att på grund därav äganderätt till nämnda hemmansdel må anses tillkomma svaranden; alltså och då svaranden ej ens påstått, att han i vederbörlig ordning förvärvat åborätt till ifrågakomma tre sextondels mantal Smedjevik; prövar häradsrätten lagligt förplikta svaranden att till kronan genast avträda samma hemmansdel; skolande med hänsyn till målets beskaffenhet kronan själv vidkännas sina kostnader å saken. Som ovan

På häradsrättens vägnar

Lösen 1: —

Oscar Cassel.

Stpl 2: —

Tre kronor.

Lika lydande med originalet intyga:

C. Johansson.

I. Drakenberg.

Adr.: Grefgatan 37, Stockholm.

Tegnérsgatan 9.